

Volum coordonat de
**Anneli Ute Gabanyi, Alexandru Muraru,
Andrei Muraru, Daniel Șandru**

**REVOLUȚIA DIN
1989
ÎNVIȘI ȘI ÎNVIŢĂTORI**

POLIROM
2020

Cuprins

<i>Prezentarea autorilor</i>	7
<i>Argument</i>	17

Partea I

Anul 1989 în context regional și internațional

Simion GHEORGHIU – Anul 1989 : destrămarea blocului sovietic în context internațional.	35
Vasile BUGA – Revoluția Română din decembrie 1989 în contextul raporturilor dintre România și Uniunea Sovietică	43
Igor CAȘU – Mișcarea de eliberare națională românească în Moldova sovietică, 1989-1991 : istorie și memorie.	72
Valentin NAUMESCU – 1989 și proiecția internațională a României post-Ceaușescu	89

Partea a II-a

Ultimii ani ai dictaturii Ceaușescu

Mioara ANTON – Când <i>maverick</i> a încetat să fie <i>maverick</i> . Nicolae Ceaușescu și Pactul de la Varșovia (1980-1990)	103
Lavinia BETEA – Leadershipul lui Ceaușescu în etapa perestroika	114
Cosmin POPA – Imposibilitatea reformelor – România 1988-1989	134
Alexandra TOADER – Forme de opoziție în ultimii ani ai regimului Ceaușescu : problema „înscrisuri anonime cu conținut dușmănos” și rolul Unității Speciale „S” . . .	151
Ana-Maria CĂTĂNUȘ – Mircea Răceanu : un complicat caz de trădare în România comunistă	169

Partea a III-a

Intelectualii și politica în comunism

Radu IOANID – Dorin Tudoran și Silviu Brucan. Impactul și prețul disidenței în timpul regimului Ceaușescu	187
Gabriel ANDREESCU – Anul 1989 în dosarele de urmărire informativă și de rețea ale oamenilor de cultură.	226
Doru TOMPEA – Rezistență, disidență, opoziție, revoltă în Iașul universitar în anii 1980	243
Andrei MURARU – Retorica dosarelor. Documente disparate și memorii individuale privind „Grupul de la Iași”. O incursiune neexhaustivă în arhiva poliției politice.	254

Partea a IV-a

Revoluția din 1989

Anneli Ute GABANYI – Revoluția Română	283
Cătălin ROLEA – Iarna schimbării din 1989 – Revoluția, lovitura de stat și războiul civil	303
Călin HENTEA – Decembrie 1989: propagandă înainte de toate	325
Sorin BOCANCEA – Decembrie 1989. Marea aplicație a Armatei române	348
Constantin CORNEANU – Nicolae Ceaușescu, structurile de forță ale României socialiste și Rețeaua „R” în decembrie 1989	373
Mădălin HODOR, Andrei URSU – Lupta de rezistență a Securității. Planul și implementarea sa la Revoluție	398
Lucian-Vasile SZABO – Momente esențiale ale Revoluției Române din 1989 la Timișoara.	429
Marius OPREA – „Zece zile care au păcălit lumea.” Protagonisti ai Revoluției Române la televiziunea BBC	447
Matei GHEBOIANU – Forme de organizare civică în decembrie 1989. Studiu de caz: organizațiile studențești	481

Partea a V-a

Amintiri și reflecții personale despre anul 1989

Dennis DELETANT – Observând Revoluția. Câteva reflecții personale	491
Roland O. THOMASSON – Cine a folosit gloanțe dum-dum și ce ne spune aceasta despre decembrie 1989?	508
Alin CIUPALĂ – (Anti)Revoluția mea. La Timișoara, în decembrie 1989.	522

Partea a VI-a

Privind înapoi, postcomunismul

Marius BĂLAN – Considerații privind natura juridică a Consiliului Frontului Salvării Naționale și caracterul juridic al actelor acestuia (comunicate către țară, decrete, decrete-lege)	539
Alexandru MURARU – Consecințele lui 1989: de la negare la expulzare. Noua putere de la București și disputa asupra revenirii regelui Mihai I în primul an postdecembrist	549
Emanuel COPILAȘ – <i>There is no alternative</i> . Revoluția din 1989 ca moment fondator al ideologiei postcomuniste românești.	564
Cristian PÎRVULESCU – Renașterea „partidului” și apariția sistemului de partide în România postcomunistă.	581
Daniel ȘANDRU – Originea și evoluția elitei politice postcomuniste. O analiză comparativă între România și Bulgaria	589
Antonio MOMOC – Ceaușescu și comunismul în imaginarul tinerilor. Mic studiu despre reprezentările studenților Facultății de Jurnalism, Universitatea din București, privind evenimentele din 1989	609
Ioan STANOMIR – 2019/1989 – o fotografie după treizeci de ani.	622

Silviu Brucan și Securitatea : supraveghere informativă, propuneri de recrutare, colaborare și disidență (1966-1989)

Ca diplomat la post în străinătate și prin natura funcțiilor sale, Silviu Brucan a avut, fără îndoială, contacte de lucru cu serviciul de informații externe al României (inițial Direcția I Informații Externe), dar și dificultăți cu Securitatea⁹³. În 1966, neînțelegerile lui Silviu Brucan cu Securitatea aveau să se accentueze⁹⁴. La 21 aprilie 1966, Direcția a II-a Contraspionaj a MAI va propune deschiderea unei acțiuni informative asupra lui Silviu Brucan. Acuzat de a fi calomniat „politica RS România în problema minorității[lor] naționale, făcând afirmații tendențioase”, Brucan va primi numele de cod „Brumaru”, scopul principal al urmăririi sale informative fiind confirmarea sau infirmarea apartenenței sale la serviciul de spionaj american⁹⁵. După încadrarea lui „Brumaru” cu o rețea de 17 agenți informatori, incluzând prieteni și colegi din sistemul editorial și din MAE (cum ar fi sursele Dorneanu, Hollis, Șerban, Dragoș, Valeriu, Sebastian – toate reprezentând nume de cod – și sursele F.I., T.L. și I.C.O.), precum și foști colegi de la televiziune, și după crearea unui dosar în șapte volume, conținând 2.977 de pagini (559 de pagini de urmărire informativă propriu-zisă și 2.418 pagini de TO), la 17 martie 1967, Direcția a II-a Contraspionaj ajunge la concluzia că „într-o anumită perioadă Brucan Silviu era nemulțumit de situația sa” și că „în timpul supravegherii informativ-operative nu s-a constatat nicio faptă care să arate că Brucan Silviu ar fi un element dușmănos sau că ar fi fost recrutat de către un serviciu de spionaj”. În concluzie, referatul lui Neagu Cosma, luând în considerare „multiplele posibilități informative” ale lui Silviu Brucan și „calitățile sale”, propune – prin utilizarea persuasiunii, dar și a șantajului și cu aprobarea organelor de partid – „recrutarea lui Brucan Silviu ca agent pe linia spionajului SUA”⁹⁶. Între 1966 și 1989 Securitatea i-a atribuit lui Silviu Brucan cinci nume de cod. Acestea au fost : „Brumaru”, „Barbu”, „Sergiu”, „Bratu” și „Bran”. „Brumaru” este numele de cod al lui Silviu Brucan pe perioada 1966-1967 ca obiectiv al Direcției a II-a Contraspionaj. „Barbu” este numele de cod dat lui Silviu Brucan ca sursă a Direcției a III-a Contraspionaj a DSS (fosta Direcție a II-a), care îl va instrui în iunie 1977 în legătură cu o misiune în SUA⁹⁷. Mai precis, la 20 iunie 1977 generalii Bolinu, șeful Contraspionajului Extern (UM 0920F), și Moga, șef al Direcției a III-a, semnează un „Raport privind instruirea sursei «Barbu»”, care era invitată la Universitatea [colegiul] Dartmouth, SUA. „Barbu” este instruit să discute probleme legate de Clauza Națiunii celei mai Favorizate (nu ar fi existat restricții privind emigrarea evreilor), „campania antiromânească a presei americane și în special a Europei Libere” și „combat[erea] campaniei dusă în SUA de unele elemente iredentiste maghiare”. În plus, „Barbu” va fi instruit să discute cazurile Vlad Georgescu și Paul Goma⁹⁸. O notă a DSS privind urmărirea informativă a ambasadorului Cornel Bogdan cu data de 7 iulie 1977 menționează în clar că „informatorul” „Barbu” este una și aceeași persoană cu Silviu Brucan⁹⁹. Un

93. Silviu Brucan, *Generația irosită*, p. 125.

94. ACNSAS, dosar 153647 (168991), vol. 2, ff. 232-234.

95. ACNSAS, dosar 153647, vol. 1, ff. 6, 133-136.

96. *Ibidem*.

97. Documentele obținute de Silviu Brucan în ianuarie 1990 (în continuare, Dosar BRUCAN [DB]), Ministerul de Interne, Direcția a III-a, „Raport privind instruirea sursei «Barbu»”, nr. 311/10.746 din 20.06.1977, ff. 9-12.

98. *Ibidem*.

99. *Ibidem*, f. 13.

document DSS al Direcției a III-a din 12 noiembrie 1981, cu titlul „Notă privind informațiile care au fost obținute în cazul Cârțița” (Ion Mihai Pacepa), menționează, între altele, că „în etapa ce urmează UM 0625 va întreprinde următoarele măsuri: 1. Sursa «Barbu», cu prilejul deplasării în interes de serviciu ce o va face în SUA, prin legăturile personale ce le are în rândul cercurilor evreiești din această țară, va căuta să afle date referitoare la locul unde se găsește «cârțița» și cine sunt persoanele care îl anchetează”¹⁰⁰. Deși pe una din notele informative pe care Silviu Brucan le-a semnat în clar în 1977 un ofițer DSS a pus numele de cod „Sergiu”, acest nume va fi utilizat în mod predominant de diverse unități DSS pentru a-l desemna, în perioada 1987-1989, pe Silviu Brucan ca urmărit. În sfârșit, numele de cod „Bran” i-a fost atribuit lui Brucan în 1988, ca urmărit, de UM 0195, iar cel de „Bratu” în același an de Serviciul I al Securității județene Arad, care ținea de Direcția I (UM 0610), tot ca urmărit. Dosarele DSS privind-l pe Silviu Brucan nu conțin niciun angajament al acestuia de colaborare cu DSS, iar toate notele sale informative au fost date sub semnătură proprie¹⁰¹. Din această perspectivă, situația lui Silviu Brucan este similară cu cea a lui Mihai Botez, el apărând ca o „sursă” a DSS care a dat informații în clar acestei instituții. Ca și Botez, Brucan a dat în scris informații despre diverșii diplomați americani cu care se întâlnea; spre deosebire de Botez, care a furnizat informații scrise despre Dorin Tudoran și Ion Puiu, din dosarele lui Brucan nu rezultă că acesta ar fi dat informații despre cetățeni români cu care se afla în contact¹⁰².

Colaborare

Materialele din dosarele Direcției a III-a includ 22 de pagini din anii 1971-1978, relevante pentru colaborarea lui Silviu Brucan cu DSS. Aceste materiale indică faptul că Silviu Brucan a furnizat rapoarte Securității privind contactele sale cu diplomați și corespondenți de presă aflați la București și la întoarcerea din călătoriile sale din străinătate, sprijinind politica regimului comunist împotriva disidenților Vlad Georgescu și Paul Goma. La 19 februarie 1977, Silviu Brucan dădea o notă informativă privind discuțiile sale legate de disidența din România la Ambasada SUA cu adjunctul ambasadorului american, Richard Noyes Viets, și cu Malcom Brown, corespondentul ziarului *New York Times* la Belgrad. Dacă, conform lui Silviu Brucan, diplomatul american aprecia că în România „nemulțumirile oamenilor [...] sunt economice mai curând decât politice”, ziaristul de la *New York Times* declara că Paul Goma este „o persoană importantă, un luptător curajos care nu vrea să-și părăsească țara, deși a fost închis și persecutat pentru ideile sale”. Reacția lui Silviu Brucan a fost de a recunoaște că Paul Goma „a fost închis și a suferit, dar după ce a fost eliberat a avut posibilități rare de a se manifesta, a pleca[t] în străinătate și chiar acum are pașaport în buzunar [*sic!*], ceea ce puțini scriitori români se pot lăuda a avea”. Brucan a continuat prin a nega orice merit al lui Goma, atribuind publicitatea din jurul disidentului român „prostiei autorităților române”: „În realitate e lipsit de talent literar iar în țară este complect necunoscut. El a fost lansat în Occident din prostia autorităților românești, care la început au intervenit la editura germană ca

100. ACNSAS, dosar 153647, vol. 2, ff. 250-252 (numere vechi 252-254).

101. „În conformitate cu Hotărârea de Partid 119 era interzisă orice racolare a membrilor de partid în calitate de informatori sau colaboratori” (Paulina Păsărin, „Ne așteptăm să vină plutoane întregi de trădători pe care țara îi va plăti”, *Jurnalul Național*, 17 august 1999).

102. Radu Ioanid (ed.), *Dosarul Brucan*, pp. 24, 28-30, 80-82.

să nu-i publice manuscrisul și apoi chiar Ambasada Română de la Bonn a comis greșala de a cere Expoziției Cărții de la Frankfurt să nu-i expună volumul. Nici că se putea o mai bună publicitate pentru a-l lansa pe Goma în Occident”¹⁰³. La ședința Comitetului Politic Executiv din 30 martie 1977, Nicolae Ceaușescu dădea noi ordine privindu-i pe Vlad Georgescu, care tocmai fusese arestat pentru redactarea unei istorii critice la adresa regimului comunist, și pe Paul Goma, al cărui apel referitor la drepturile omului și adresat Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa la 18 februarie 1977 acumulate aproape 180 de semnături¹⁰⁴. În zilele următoare (1, 5, 7 și 8 aprilie 1977), Paul Goma a fost anchetat de locotenent-colonelul Iosif Bistran și de maiorul Gheorghe Goran, „organe de cercetare penală”, la 15 aprilie a fost exclus din Uniunea Scriitorilor, iar la 4 și 6 mai 1977 a fost silit să semneze două scrisori umilitoare de scuze adresate lui Nicolae Ceaușescu, scrisori impuse, conform unui fost ofițer de Securitate, chiar de dictatorul român¹⁰⁵. La sfârșitul ședinței Comitetului Politic Executiv din 30 martie 1977, Dumitru Popescu a cerut să fie abordat în acest context ambasadorul SUA la București, sugestie aprobată de Nicolae Ceaușescu. La 8 aprilie 1977, Brucan semna o notă privind discuțiile avute cu Harry Barnes, ambasadorul SUA la București. Conform acestei note, Brucan i-a spus lui Barnes, în mod „neoficial și confidențial”, că predarea manuscrisului de către Vlad Georgescu ambasadorului american înainte de arestarea sa „constituie un act neprietenos față de guvernul României și un act de intervenție în treburile interne ale României [și că] sprijinirea în viitor a acțiunilor de acest fel de către ambasadorul american nu poate fi tolerată”. În consecință, Brucan sugera „pentru a evita o confruntare oficială în această chestiune [...] înapoierea documentului respectiv”¹⁰⁶. Ambasadorul american a refuzat înapoierea documentului, respingând sugestiile lui Brucan și reacționând împotriva arestării prietenului său, subliniind că atitudinea autorităților române față de Vlad Georgescu ar putea afecta relațiile româno-americe. La 20 iunie 1977, sursa „Barbu”, alias Silviu Brucan, a fost instruită de DSS să relateze în SUA „că unele cazuri de nemulțumiri, cum a fost Paul Goma și cei grupați în jurul său nu reprezintă intelectualitatea română” și că „despre Vlad Georgescu [...] a auzit vorbindu-se că a fost reținut și cercetat pentru activitate de spionaj și apoi eliberat”¹⁰⁷. Întors din SUA, la 26 iulie 1977, Silviu Brucan va semna o notă informativă ce reflecta stadiul relațiilor româno-americe din acel moment, precum și faptul că el acționase conform instrucțiunilor primite în domeniul Clauzei Națiunii celei mai Favorizate și a problemei minorității maghiare din România. Nota nu menționa nimic despre disidenții români¹⁰⁸.

103. Dosar BRUCAN (DB), pp. 1-2. O poziție critică față de Paul Goma exprimă și prietenul apropiat al lui Silviu Brucan Dan Deșliu, care declara, conform unui raport al DSS/Inspectoratul Municipiului București: „Goma este un impostor, dar datorită acestui pseudocoleg soția mea a obținut pașaport mai repede. Drepturile omului trebuie câștigate prin luptă [...]. Regretul meu este că adevărații scriitori nu au luat nicio atitudine asemănătoare lui Goma. Ionel Vianu este un alt caz și are perfectă dreptate” (*Cartea Albă a Securității*, p. 104).

104. Mihnea Berindei, „Documente CPEX din 1977”, 22, anul V (876), 22-29 decembrie 2006.

105. *Cartea Albă a Securității*, pp. 97-110; Toma Roman Jr., „Ceaușescu voia scuze de la Paul Goma!”, *Jurnalul Național*, 16 mai 2007, interviu cu Voicu Zdrengea.

106. Dosar BRUCAN (DB), f. 8; vezi și ff. 15-18.

107. *Ibidem*, ff. 9-12.

108. *Ibidem*, ff. 4-7.

Revolta de la Brașov și începutul disidenței : noiembrie-decembrie 1987

La 15 noiembrie 1987, muncitori ai Întreprinderii de Autocamioane „Steagul Roșu” au demonstrat pe străzile Brașovului, scandând „Vrem căldură!”, „Vrem mâncare pentru copii!”, „Jos Ceaușescu!”, „Jos comunismul!”, „Libertate!”. Demonstrații au pătruns în sediul Comitetului Județean de Partid, aruncând pe geamuri produsele alimentare inaccesibile populației de rând găsite în sediu, precum și piese de mobilier. La 3 decembrie 1987, 61 dintre demonstrații au fost judecați și condamnați la pedepse cu suspendarea condiționată a închisorii pe termene între șase luni și trei ani. De asemenea, cei condamnați au fost mutați forțat în alte localități¹⁰⁹. În România, gesturile de solidaritate cu greviștii au fost rare, în favoarea lor manifestându-se public Radu Filipescu, arestat în mai 1983 pentru difuzarea unor manifeste contra regimului Ceaușescu și condamnat la ani de închisoare pentru acest act, Doina Cornea și Mihai Botez. Silviu Brucan a considerat că „rebeliunea muncitorilor a fost un eveniment absolut fantastic”, dar era confruntat cu două probleme. Prima era „cum să se răspândească știrea ei atât în țară, cât și în străinătate, dat fiind controlul riguros al mijloacelor de comunicație în România lui Ceaușescu”, iar a doua, cum „să fie salvați acești bravi și nobili luptători pentru libertate [...] [care] fuseseră arestați și torturați”¹¹⁰. Brucan a găsit soluția la prima problemă prin înmânarea imediată a unui raport scris despre revolta lui Leslie High, directorul Bibliotecii Americane, care avea să-l transmită prompt Vocii Americii și Radio Europa Liberă. Răspunsul lui Brucan la a doua problemă a fost dat în seara zilei de 26 noiembrie 1987, când le-a înmânat corespondenților de presă Nick Thorpe, de la BBC Service, și Patricia Koza, de la UPI, o declarație care, deși nu îl menționa personal pe Nicolae Ceaușescu, avertiza regimul comunist împotriva represiunii în masă care se pregătea contra greviștilor de la Brașov. Declarația sublinia că o continuare a represiunii putea să ducă la izolarea României pe plan internațional și la o ruptură totală între regimul comunist și o clasă muncitoare deja supusă unor condiții de trai mizerabile¹¹¹. Această declarație a lui Brucan, care a marcat momentul de ruptură dintre autorul ei și regimul Ceaușescu, a fost reluată de numeroase cotidiene occidentale, istoricul britanic Dennis Deletant caracterizând-o ca „semnificativă și fără precedent”¹¹². În prima decadă a lunii decembrie 1987, Silviu Brucan a fost convocat la o discuție la Colegiul de Partid al CC al PCR. A fost un dialog al surzilor, în care lui Brucan i s-a reproșat „declarația ostilă la adresa partidului și țării”, el protestând împotriva „violării grosolane a Constituției” în cazul său. Această discuție la care au participat Nicolae Constantin, președintele Colegiului de Partid, și Ion Catrinescu, membru al Colegiului a fost, conform lui Silviu Brucan, ultimul său „dialog cu conducerea de partid, o scurtă ciocnire care a durat numai un sfert de oră”¹¹³. La mijlocul lunii decembrie 1987, DSS a trecut

109. Marius Oprea și Stejărel Olaru, *Ziua care nu se uită. 15 noiembrie 1987, Brașov*, Editura Polirom, Iași, 2002; Daniel Iftene, „Brașov, 15 noiembrie 1987”, în Ruxandra Cesereanu (coord.), *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Editura Polirom, Iași, 2006, pp. 272-280.

110. Silviu Brucan, *De la capitalism la socialism și retur*, p. 157.

111. *Ibidem*, p. 164.

112. Dennis Deletant, *Ceausescu and the Securitate: Coercion and Dissent in Romania, 1965-1989*, Hurst & Company, Londra, 1996, p. 253.

113. Silviu Brucan, *De la capitalism la socialism și retur*, p. 166. Discuția a avut loc înainte de 11 decembrie 1987, când Brucan i-o relatează lui Alexandru Drăghici (Dosar BRUCAN [DB], f. 108).

la represalii împotriva lui Brucan. El a fost supus câteva zile unui regim de domiciliu forțat, având telefonul și poșta întrerupte și neputând primi vizitatori. Filtre de Miliție erau instalate la capetele străzii lui. După câteva zile i s-a permis să părăsească domiciliul pentru cumpărături, fiind însă supus unui filaj sever. DSS era în alertă și mobiliza forțe importante contra disidenților. Prin adresa cu numărul 312/VP din decembrie 1987 (fără dată exactă), Direcția a III-a Contraspionaj cerea Unității Speciale de Luptă Antiteroristă (USLA-UM 0620), însărcinată cu paza ambasadelor de la București, și Securității Municipiului București (UM-0672) să ia „măsuri de prevenire a pătrunderii în toate ambasadatele și consulatele occidentale de la București a numiților: 1. Brucan Silviu [...], 2. Bogdan Corneliu [...], 3. Celac Mariana [...]. Anexăm alăturat 3 fotografii ale celor în cauză”¹¹⁴. Între timp, DSS îl sonda pe Silviu Brucan prin informatori și ofițeri ai săi, așa cum s-a întâmplat la 8 și 17 decembrie 1987¹¹⁵. La 25 decembrie 1987, DSS organizează o „combinație” conform căreia Silviu Brucan se întâlnește „întâmplător” pe Bulevardul Primăverii cu un anume Vornicu (declarație scrisă de mână și semnătura în clar), care fusese „instruit” să „orienteze” discuția spre „efectele negative ale declarațiilor sale [ale lui Brucan, *n.n.*] asupra comerțului exterior românesc și a economiei noastre în general”¹¹⁶. La 8 ianuarie 1988, maiorul Traian Oancea, ofițer al unității de Contraspionaj țări socialiste a DSS (UM 0110), primea de la aceeași sursă Vornicu – nume de cod „Epureanu” –, la domiciliul acesteia, o notă de opt pagini, care va fi bătută la mașină cu litere mari și trimisă conducerii DSS sau PCR. În nota pe care ar fi dat-o la inițiativa sa, Vornicu/„Epureanu” aprecia că Brucan „promovează totuși spre vârful piramidei politicii externe românești grație cunoștințelor sale avansate de limba engleză, cât și conjuncturii favorabile creată de existența în conducerea superioară a partidului a elementului evreiesc provenit din activitatea ilegală” și că Brucan este „un fost stalinist convins [...] devenit gorbaciovist”, la care „calitățile precumpănesc asupra defectelor” și că nu este probabil ca el să devină un „hegemon al unei posibile grupări” sau „un purtător de steag”. El sugera, în finalul notei sale, că „legenda” viitoare a lui Brucan depinde de cei care vor ști sau nu să o creeze¹¹⁷. DSS a încercat să organizeze o altă „combinație” privindu-l pe Brucan, prin care Costin Murgescu, directorul Institutului de Economie Mondială, urma să-l convingă pe acesta prin diverse metode să renunțe la activitatea de oponent al regimului. Planul de măsuri nu a putut fi pus în aplicare în acest caz pentru că, așa cum menționează o notă de mână scrisă pe marginea sa, „respectivul [Costin Murgescu] evită să se angajeze în această acțiune”¹¹⁸.

„Scrisoarea celor cinci”, București, ianuarie-iunie 1988

La 10 ianuarie 1988, restricțiile domiciliare, poștale și telefonice asupra lui Brucan au fost ridicate. Conform memoriilor lui Silviu Brucan, primele discuții în legătură cu ceea ce avea să devină „Scrisoarea celor șase” au început în aprilie 1988, când el se va întâlni în parcul Herăstrău cu Gheorghe Apostol. Argumentul lui Brucan în favoarea

114. Dosar BRUCAN (DB), f. 53.

115. *Ibidem*, ff. 99-102, 110-111.

116. *Ibidem*, ff. 113-120. „Vornicu”, salariat al TVR, este identificat în dosarul DSS al lui Silviu Brucan din 1967 ca „fost agentul [*sic!*] DGI Franța” (Dosar SRI FI168991, vol. 1/ACNSAS 153647, vol. 1, f. 52).

117. *Ibidem*, ff. 115-173.

118. *Ibidem*, ff. 181-184.

unei acțiuni comune a vechilor membri de partid, ilegaliști, care, cu excepția lui Constantin Pârvulescu și a sa, nu luaseră nicio poziție publică împotriva lui Ceaușescu era corect: „Nu putem rămâne deoparte în timp ce oameni tineri ca Radu Filipescu își riscă libertatea, împrăștiind manifeste împotriva abuzurilor și crimelor lui Ceaușescu”¹¹⁹. Apostol, care aprecia eficacitatea acțiunii de protest a lui Brucan, luase inițiativa unei acțiuni comune a ilegaliștilor contra lui Ceaușescu, având în acest sens discuții cu Alexandru Bârlădeanu, Constantin Pârvulescu și Corneliu Mănescu¹²⁰. Corneliu Mănescu considera că „inițiativa [scrisorii] îi aparține lui Apostol. Când Apostol a discutat cu mine, eu eram pe locul patru. Adică el discutase cu Brucan, cu Bârlădeanu și cu Pârvulescu”¹²¹. Grigore Răceanu va fi cooptat ulterior în acest grup, în urma întâlnirilor dintre acesta și Gheorghe Apostol, întâlniri aranjate în toamna anului 1988 de Mircea Răceanu¹²². Mănescu își va mai aminti că Apostol „a revenit cu o scrisoare redactată în stil strict anticeaușist. Or, aici era vorba de mai mult: populația care suferea frigul, foamea, relațiile internaționale, drepturile omului”¹²³. Apostol i-a sugerat lui Brucan să se întâlnească cu Bârlădeanu, care, conform lui Brucan, ar fi fost „înfricoșat” și preocupat de găsirea unui alibi în caz că Securitatea i-ar fi descoperit pe cei cinci¹²⁴. Alexandru Bârlădeanu își va aminti că Apostol a avut ideea ca Brucan să transmită scrisoarea în străinătate și că au avut loc două întâlniri între el și Brucan, discutându-se în special problemele economice cu care se confrunta societatea românească. Apostol, Bârlădeanu și Brucan ar mai fi stabilit ca Brucan să redacteze scrisoarea pentru a minimaliza șansele (*sic!*) ca ea să fie găsită de DSS¹²⁵. Conform unei note a DSS redactate la începutul lunii iunie 1988, „după atenționarea la Colegiul de Partid al CC al PCR Brucan Silviu a continuat să desfășoare acțiuni cu caracter ostil”¹²⁶. O notă similară a DSS privind-l pe Silviu Brucan va fi redactată în două versiuni care vor diferi numai prin concluziile lor. Ambele versiuni recomandau „acordarea vizei de călătorie în străinătate lui Silviu Brucan și eliberarea unui pașaport simplu de turist”. Prima versiune stipula că „în situația ca pe timpul șederii în exterior va continua să se situeze pe o poziție ostilă RS România, la întoarcerea în țară să fie pus în discuția adunării generale de partid a organizației din care face parte, în vederea excluderii pentru faptele sale incompatibile cu calitatea de membru de partid”. A doua versiune stipula ca înaintea plecării din țară să aibă loc „punerea lui Silviu Brucan în discuția adunării generale de partid a organizației din care face parte în vederea excluderii pentru faptele sale incompatibile cu calitatea de membru PCR”¹²⁷. Evident, cele două variante i-au fost prezentate de DSS lui Nicolae

119. Silviu Brucan, *Generația irosită*, p. 179.

120. Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu*, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997; *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Editura Polirom, Iași, 2001.

121. *Convorbiri neterminate*, pp. 239-240. Conform unei mărturii a lui Alexandru Sencovici din mai 1990, acesta i-ar fi sugerat lui Apostol, în timpul plimbărilor zilnice din parcul Herăstrău, să-l contacteze pe Brucan datorită faptului că „scria bine” și că avea contacte în exterior. Alexandru Sencovici i-ar fi sugerat lui Apostol ca între semnatari să fie incluși Constantin Pârvulescu, Grigore Răceanu și Ion Iliescu.

122. Mircea Răceanu, *Infern '89. Povestea unui condamnat la moarte*, Editura Silex, București, 2000, p. 114.

123. *Ibidem*, p. 239.

124. Silviu Brucan, *Generația irosită*, pp. 179-181.

125. *Convorbiri neterminate*, p. 215.

126. Dosar BRUCAN (DB), ff. 288-291.

127. *Ibidem*, ff. 288-297.